

5. Бланк И.А. Управление прибылью. – К.: Изд-во "Ника-Центр", 1998. – 544 с.
6. Ненич Т. Бюджетные "приметы"// Бизнес-консультант. – 2004, № 7
7. Черненко М. Бюджетування. Вчимося на помилках// Контракти, № 41.

УДК 331.526

*Доц. М.М. Жибак, канд. екон. наук – ВСП НАУ
"Бережанський агротехнічний інститут"*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ГАЛИЧИНИ

На основі результатів обстежень Держкомстату України, аналізу наукових робіт вчених наведено характеристику зайнятості економічно активного населення України, викриті негативні тенденції, що намітились у сфері зайнятості населення нашої держави, проаналізовано організаційно-економічні проблеми зайнятості сільського населення областей Західного регіону і наведено порівняльний аналіз динаміки зайнятості та безробіття населення Галичини. Розкрито основні причини зменшення економічно активного населення регіону та збільшення числа безробітних.

Ключові слова: регіон, сільське населення, зайнятість, економічна активність, рівень безробіття.

Assoc. prof. M.M. Zybak – VSP NAU Agrotechnical institute, Berezany

Organizationally economic problems of rural population employment of Galichina

According to results of analysis of scientific papers given by national Statistic Committee of Ukraine, is shown characteristic of employment of economically active part of Ukrainians, revealed negative tendentions that appeared in sphere of our country population' occupancy. Also in this article is analyzed organizational and economical problems of rural population' occupancy in Western region and is given comparative analyze of dynamic of occupancy and unemployment of population in Halychuna. The main problems of decreasing of economically active population in region and increasing of number of economically active population in region are revealed here.

Keywords: region, rural population, occupation, economic activity, level of unemployment.

Постановка проблеми. Формування соціально-економічної політики держави, її реалізація у процесі генезису ринкових відносин потребує глибокого аналізу, визначення тенденцій динамічних соціальних процесів, серед яких зайнятість населення на ринку праці та проблеми безробіття посідають одне з найбільш важливих місць [1-3]. У будь-якому виробництві праця має вирішальне значення, оскільки саме в трудовій діяльності людина розвивається як особистість та має змогу забезпечити себе матеріальними та духовними благами.

У сільськогосподарському виробництві України зайнято 25 % загальної чисельності працездатного населення, що значно більше, ніж у розвинених країнах світу, проте продуктивність праці є нижчою у 5-7 разів [8].

Ситуація, що склалася на сьогодні у сфері зайнятості сільського населення, є не найкраща. Значна частина сільського населення, які були найманими працівниками, залишилась без роботи через зменшення обсягів виробництва. Реформування аграрного сектора призвело до скорочення кількості зайнятого населення в сільському господарстві. Так, за роки незалежності за-

гальна чисельність зайнятих у сільському господарстві зменшилася з 5,4 до 4,0 млн осіб, що становило 19,7 % від усього зайнятого населення у 2004 р., зокрема майже три чверті сільського [7, с. 60].

Особливістю досліджуваних областей Західного регіону є переважання частки сільського населення над міським. Так, станом на 01.01.2007 р. частка сільського населення в Тернопільській обл. становила 57,0 %, в Івано-Франківській – 57,3 %. Слід також відзначити велику динаміку зменшення частки сільського населення, зокрема за 2001-2007 рр. на 110,3 тис. осіб, що становить 72,3 % загального зменшення, в Івано-Франківській обл. – 74,7 %, Львівській – 81,4 % [4-6]. Таким чином, агропромисловий сектор досліджуваного регіону має істотне значення для економіки регіону, від його рівня розвитку, стабільності функціонування залежить стан економіки, розвиток зовнішнього і внутрішнього ринків, матеріальний рівень життя населення. Тому важливою передумовою економічних перетворень є пошук оптимальних шляхів розвитку ринку праці та його інфраструктури, які б ефективно впливали на зайнятість робочої сили.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в розвиток теорії та практики з цього питання зробили такі вчені, як С.Ф. Агеєв, І.Ф. Баланюк, В.С. Дієсперов, м. І. Долішний, Г.І. Купалова, М.Й. Малік, О.М. Онищенко, В.В. Радаєв, П.Т. Каблук, В.В. Юрчишин. Водночас, що стосується досліджуваного регіону, то на сьогодні є ще чимало організаційно-економічних проблем зайнятості населення Західних областей, які недостатньо розглянуті, що створює поле для подальших наукових досліджень у цій сфері.

Постановка завдання. Досліджуючи організаційно-економічні проблеми зайнятості сільського населення областей Західного регіону, потрібно визначити основні з них, запропонувати своє бачення їх розв'язання та шляхи реалізації запропонованих заходів.

Для досягнення такої мети використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема аналізу і синтезу, аналогії та формування висновків.

Виклад основного матеріалу. За матеріалами вибірових обстежень сільського населення України, станом на 1 січня 2006 р. рівень економічної активності населення працездатного віку становив 71,8 % загальної кількості населення відповідної вікової групи. При цьому в період 2005-2006 рр. зміни рівня не відбувалося, й лише у першому півріччі 2007 р. відбулося незначне підвищення активності сільського населення – на 0,3 в.п. порівняно з аналогічним періодом 2006 р. (за цей самий період активність міського населення підвищилося на 0,5 в.п.) [9].

Більш виражена негативна динаміка спостерігається щодо рівня зайнятості сільського населення працездатного віку. За даними Держкомстату, за період 2005-2006 рр. він знизився на 0,1 в.п. [9], в той час як рівень зайнятості міського населення за цей самий період – підвищився на 0,8 %. Водночас, за I півріччя 2007 р. порівняно з аналогічним періодом 2006 р. відбулося зростання рівня зайнятості.

Щодо досліджуваного регіону (Тернопільська, Львівська, Івано-Франківська області), спостерігається аналогічна ситуація (табл. 1)

Табл. 1. Динаміка населення за економічною активністю

Назва показників \ роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Тернопільська область							
Економічно активне населення	475,1	459,0	436,9	430,2	440,3	467,4	453,5
Зайняті	409,4	380,3	379,7	374,1	387,7	425,1	411,7
Безробітні	65,7	78,7	57,2	56,1	52,6	42,3	41,8
Економічно неактивне населення	342,1	356,9	377,3	382,6	370,0	340,3	352,2
Рівень економічної активності, %	58,1	56,3	53,7	52,9	54,3	57,9	56,3
Рівень зайнятості, %	50,1	46,6	46,6	46,0	47,8	52,6	51,1
Рівень безробіття за методологією МОП, %	13,8	17,1	13,1	13,0	11,9	9,1	9,2
Львівська область							
Економічно активне населення	1249,5	1234,1	1192,4	1192,4	1174,5	1167,0	1166,9
Зайняті	1082,7	1079,0	1042,3	1069,4	1057,0	1064,7	1070,1
Безробітні	166,8	155,1	150,1	123,0	117,5	102,4	96,8
Економічно неактивне населення	667,1	678,8	716,2	716,2	732,8	740,1	739,7
Рівень економічної активності, %	65,2	64,5	62,5	62,5	61,6	61,2	61,2
Рівень зайнятості, %	56,5	56,4	54,6	56,0	55,4	55,8	56,1
Рівень безробіття за методологією МОП, %	13,3	12,6	12,6	10,3	10,0	8,8	8,3
Івано-Франківська область							
Економічно активне населення	653,3	606,3	581,1	537,8	571,9	572,8	569,3
Зайняті	584,7	528,9	511,7	473,2	513,5	522,5	522,3
Безробітні	68,6	77,4	69,4	64,6	58,4	50,3	47,0
Економічно неактивне населення	357,9	404,8	429,8	475,4	441,1	440,7	444,8
Рівень економічної активності, %	64,6	60,0	57,5	53,1	56,5	56,5	56,1
Рівень зайнятості, відсотків	57,8	52,3	50,6	46,7	50,7	51,6	51,5
Рівень безробіття за методологією МОП, %	10,5	12,8	11,9	12,0	10,2	8,8	8,3
Загалом по досліджуваному регіону							
Економічно активне населення	2377,9	2299,4	2210,4	2160,4	2186,7	2207,2	2189,7
Зайняті	2076,8	1988,2	1933,7	1916,7	1958,2	2012,3	2004,1
Безробітні	301,1	311,2	276,7	243,7	228,5	195,0	185,6
Економічно неактивне населення	1367,1	1440,5	1523,3	1574,2	1543,9	1521,1	1536,7
Рівень економічної активності, %	63,5	61,5	59,2	57,8	58,6	59,2	58,8
Рівень зайнятості, %	55,4	53,2	51,8	51,3	52,5	54,0	53,8
Рівень безробіття за методологією МОП, %	12,7	13,5	12,5	11,3	10,4	8,8	8,5

Так, рівень економічної активності загалом по регіону знизився з 63,5 % у 2000 р. до 58,8 % у 2006 р. Найбільш швидкими темпами зменшується показник економічної активності в Івано-Франківській обл., де за період 2000-2006 рр. рівень економічної активності знизився на 8,5 %, в той час, як по регіону – на 4,7 %. І це все при тому, що у всіх трьох областях спостерігається зменшення кількості безробітних та зростання (за останні два роки) кількості зайнятих. Очевидним стає той факт, що на таку негативну тенденцію в регіоні – зменшення рівня економічної активності – істотне значення має значне збільшення економічно неактивного населення, і по регіону цей показник стабільно зростає щорічно. Якщо в 2000 р. він становив 1367,1 тис. осіб, то в 2006 р. – 1536,7 тис. осіб.

Найбільший вплив на зростання чисельності економічно неактивного населення в досліджуваному регіоні має стабільне щорічне збільшення чисельності студентів вищих навчальних закладів. Так, у Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській областях у 2000 р. навчалось, відповідно: 476,0; 443,6; 301,0 тис. осіб на 10000 тис. населення, а в 2006 р. – 580,0; 638,3; 447,0 тис. осіб [4-6]. Досить високим є рівень безробіття і в досліджуваному регіоні (табл. 2).

Табл. 2. Рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) областей Галичини

Причини незайнятості	Р о к и		
	2004	2005	2006
Тернопільська область			
Всього безробітних, тис. осіб	52,6	42,3	41,8
Вивільнення з економічних причин	41,1	50,3	48,8
Звільнення за власним бажанням	26,2	19,2	16,0
Не влаштовані після закінчення закладів освіти	22,0	9,5	13,2
Інші причини безробіття	5,8	2,6	1,4
Львівська область			
Всього безробітних, тис. осіб	113,8	102,1	96,8
Вивільнення з економічних причин, %	28,9	27,4	25,1
Звільнення за власним бажанням, %	34,5	38,3	36,1
Не влаштовані після закінчення закладів освіти, %	33,5	31,7	29,6
Інші причини безробіття, %	13,1	11,6	9,1
Івано-Франківська область			
Всього безробітних, тис. осіб	58,4	50,3	47,0
Вивільнення з економічних причин	36,5	35,2	18,8
Звільнення за власним бажанням	31,2	36,5	41,0
Не влаштовані після закінчення закладів освіти	17,5	14,1	22,3
Інші причини безробіття	6,2	11,9	3,0

Із наведених даних видно, що кількість безробітних останніми роками зменшується у всіх трьох областях. Так, у Тернопільській обл. кількість безробітних зменшилась на 10,8 тис. осіб, у Львівській – на 17 тис. осіб і в Івано-Франківській – на 11, 4 тис. осіб. Слід зауважити, що вивільнення робітників у Львівській та Івано-Франківській областях найбільше проходить в результаті звільнення за власним бажанням (36,1 % – Львівська область і 41,0 – Івано-Франківська), у Тернопільській обл. – внаслідок економічних причин.

З метою дослідження тенденції динаміки безробіття в регіоні, подивимось, як змінюється кількість безробітних в розрахунку на 1000 осіб населення (рис.).

Із наведеного графіка видно, що найшвидше відбувається зменшення кількості безробітних у Тернопільській обл., хоча в 2006 р. кількість безробітних, з розрахунку на 1000 осіб населення, знаходиться майже на рівні 2005 р. У Львівській та Івано-Франківській областях спостерігається стійка стабільність цього позитивного процесу.

Найефективніший шлях підвищення рівня зайнятості сільського населення ґрунтується на поглибленні агропромислової інтеграції, коли сферою використання праці більшості вивільнюваних працівників стають допоміжні і

підсобні цехи, переробні та промислові виробництва, що створюються безпосередньо в селі, а також кооперативи, малі підприємства з переробки сільськогосподарської продукції, ремонту та обслуговування техніки, збуту продукції, постачання фермерським господарствам і кооперативам, виробництва будівельних матеріалів; організація недержавних об'єднань за типом фермер – переробне підприємство – магазин, які забезпечують швидше переміщення продукції від виробника до споживача; розвиток сфери обслуговування на селі, створення на правах малих підприємств невеликих майстерень з ремонту побутових приладів, телерадіоапаратури, взуття, одягу, відкриття магазинів, комп'ютерних центрів, перукарень тощо; розвиток народних промислів.

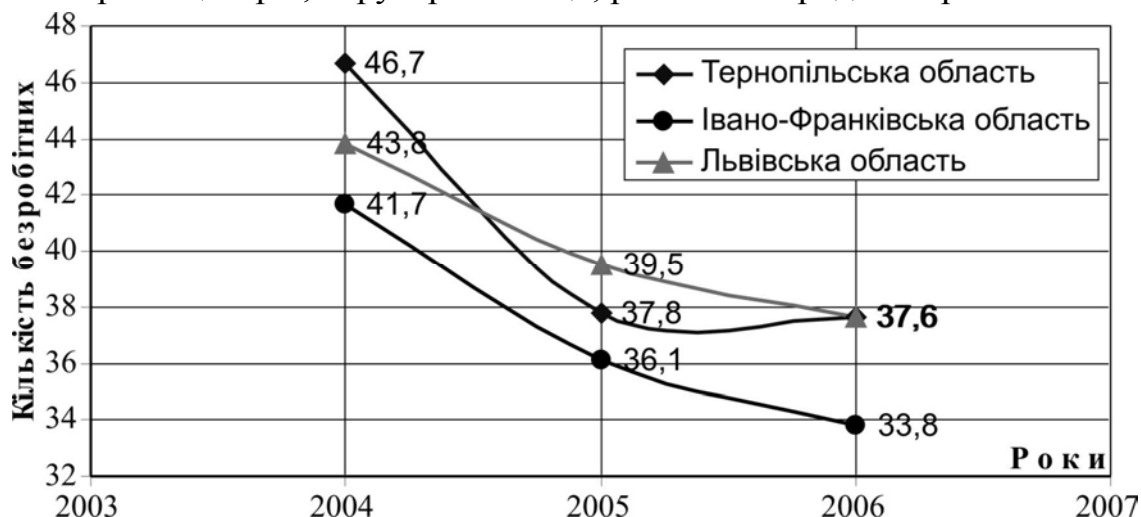

Рис. Динаміка безробіття (осіб на 1000 населення, побудовано за розрахунками автора)

Одним із шляхів подолання проблеми зайнятості сільського населення регіону може бути подальший розвиток власної справи, розширення самозайнятості на селі, в аграрному та обслуговуючому його секторах. Однак недосконала фінансово-кредитна політика, несприятливе оподаткування, корупція, бюрократизм, низька конкурентоспроможність продукції гальмують розширення підприємницької діяльності.

Висновки. Модель ринку праці в сільській місцевості має враховувати активну державну політику зайнятості, основу якої становитиме не сприяння заповненню вакантних робочих місць і сплата допомоги з безробіття, а запобігання її появі. Працевлаштування державною службою зайнятості безробітних на селі, їх перепідготовка, залучення до суспільних робіт навряд чи можливо вважати найдієвішими методами регулювання зайнятості. Обмеженість фінансових і організаційних ресурсів служби зайнятості на селі, скорочення інвестицій і вакансій на селі перетворюють її лише на посередника між роботодавцем і робочою силою, зменшуючи напругу на регіональних ринках праці, але не створюючи динамічну рівновагу попиту і пропозиції.

Необхідні внутрішні зрушення в агросфері, зокрема підвищення капіталоозброєності сільськогосподарської праці та механізації робіт, дієва підтримка розвитку високопродуктивного приватного агровиробництва і бізнесу, а також коригування структури економіки у напрямі розвитку споживчих галузей промисловості й сфери послуг, зокрема на селі, що забезпечить пере-

міщення робочої сили. Розв'язання зазначених проблем сприятиме формуванню системи ефективного використання трудових ресурсів в аграрному секторі досліджуваного регіону.

Література

1. **Трудовий потенціал і зайнятість:** теоретичні основи та регіональні особливості/ М.І. Долішній, С.М. Злупко, С.І. Бандур та ін. – Ужгород: Карпати, 1997. – 422 с.
2. **Лібанова Е., Палій О.** Ринок праці та соціальний захист: Навч. посіб. – К.: Вид-во "Основи", 2004. – 491 с.
3. **Петрова І.А.** Сегментація ринку праці: теорія і практика регулювання. – К.: Тиксон, 1997. – 296 с.
4. **Статистичний щорічник** Івано-Франківської області за 2006 рік. – Івано-Франківськ: Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2007. – 501 с.
5. **Статистичний щорічник Львівської** області за 2006 рік. – Львів: Головне управління статистики у Львівській області. Частина 2, 2007. – 341 с.
6. **Статистичний щорічник Тернопільської** області за 2006 рік. – Тернопіль: Головне управління статистики у Тернопільській області, 2007. – 445 с.
7. **Економічна активність населення** України у 2004 р.: Стат. зб. – К.: Держ. комітет статистики України, 2005. – 256 с.
8. **Баланюк І.Ф.** Рівень зайнятості та оплата праці працівників сільського господарства Івано-Франківської області. Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій. Матер. Сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 9-10 листопада 2005 р. – К.: Наука. – С. 501-504.
9. **Лавриненко С., Жаліло Я.** Щодо рівнів соціального розвитку сільських територій та життя сільського населення. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Desember/16.htm>.

УДК 330.342.2

*Викл. О.А. Зілгалова – Закарпатська філія Київського
славістичного університету*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІК

Проаналізовано основні характерні риси розвитку трансформаційних економік сучасності. Досліджено особливості перехідних процесів у колишніх планово-адміністративних економічних системах та у розвинених ринкових економіках.

Ключові слова: трансформаційна економіка, приватизація, постіндустріальне суспільство, трансформаційний спад, структурна перебудова.

Teacher O.A. Zilhalova – Transcarpathian branch of Kyiv Slavistic University

The peculiarities of the economies in transition development

The article analyzes the main features of the development of the contemporary economies in transition. The peculiarities of transitional processes in former planning and administrative economic systems and in the developed market economies are also researched.

Keywords: economy in transition, privatization, postindustrial society, transformational recession, structural adjustment.

Перехідному стану в економіці приділяють найбільшу увагу економісти-теоретики протягом останніх десятиліть. Загальним проблемам перехідних процесів у економіках різних країн, а також проблемі трансформаційної економіки як поняттю присвячені роботи таких українських вчених, як М. Долішній, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Грищенко, М. Гуревичов, І. Лук-